

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas
Gregorii IX. P. M.**

Zoesius, Hendrik

Coloniae Agrippinae, 1691

Titulus XXIII. De Præsumptionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

si sint connexa capitula, vel unum alterius sit accessorium, cum falsitas unius omnia adficiat. *can. Si ad scripturas Dist. 9.* Ut producenti quoad reliqua incumbat probatio, esse vera. Si fuerint separata capitula & diversa, dicunt alii non haberi suspecta, ne utile vitietur per inutiles; de quo tamen dubitat *Glof. d. can. Si ad scripturas, & vult totam rejici. Vid. Menoch. De presumpt. lib. 5. Presf. 21. & Fachin. lib. 9. cap. 79.*

15 Ab una parte contracta prolata, indistincte rejiciuntur, si inter se conciliari nequeant, quod imputet ipse sibi producens. *l. Scriptura 14. Cod. hoc tit.* Si hinc inde producantur contracta, publica praevalent privatis, quia potiora, *l. Cum etate 14. D. De probat. nisi & privata habeant subscriptionem trium testium probatae fidei. l. Scripturas Cod. Qui pot. in pign. hab.*

16 Q. An contra instrumenta admittantur testes? R. Admitti, ut & alias legitimas probationes, *e. Cum a nobis 28. sup. De testib. Distingendum autem esse inter testes inscriptos ipsi in instrumento, & extraneos. Nam primo casu omnes contradicentes instrumentum ipsum reprobam reddunt. Ratio est, quod instrumentum per testium fidem firmetur; ut, ista deficiente, deficiat & instrumentum. Aliqui si contradicant, & tot testes integri pro instrumento stent, ut, remota vel adjuncta Notarii persona, contradicentes vel superent, vel adaequant, videntur potius standum esse in instrumento, quam testibus, propter Notarii fidem: pro quo, si sit bonae famae, est praesumptio juris, propter publicum officium, quod bene & fideliter id exercuerit. *Specul. De instrument. edit. §. 8. num. 16.* Nisi tamen sit testis necessarius, qui scriptum in instrumento negat se deposuisse, ut in testamento, si unus ex septem contradicat testamento; tunc enim videtur illud vacillare, quod non constet sua solemnitate necessario requisita. Quod si testes dicant, se non esse memores eorum, quae in instrumento sunt inscripta, non potest dici vacillare ejus fides; cum nihil contra illud dicatur. Secundo casu certum est, per unum extraneum, deponentem contra instrumentum, istud non everti, quod ejus fides validior sit, quam ut per unum testem invalidetur. Per duos omni exceptione majores, contra instrumen-*

tum deponentes, illud invalidari, aliquorum est opinio. Quibus obstat, quod instrumentum duobus testibus firmetur; ut, stante paritate, potius pro illo sit praesumendum, atque ita necessario plures requirantur. Si tamen testes instrumento descripti sint defuncti, voluit quidam, testamento fidem derogari, cum tamen Notarius duobus aequivalet, *cap. Quoniam ut. sup. De probat. Ut, cum adhuc maneat paritas, pro instrumento videatur judicandum. Alii arbitrio judicis eam rem videntur relinquere, qui, quantum fidei habeat testibus, ex circumstantiis judicet. Vid. Covarr. 2. Var. Resol. cap. 13. Menoch. 2. Arbitrar. casu 105. Amisio instrumenti non obest creditori, si alias de debito constet. *l. 1. & 4. C. h. t.*, quia tantum est loco probationis quae suppleri potest.*

TITULUS XXII

De Praesumptionibus.

SUMMARIUM.

1. Praesumptio quid sit
2. Alia est legis, alia hominis: & illa vel juris & de jure, vel juris tantum.
3. Praesumptio hominis, qua dicatur, & an detur.
4. Praesumptio est loco probationis.
5. An admittat probationem in contrarium?
6. Confessio adversa partis an praevalent praesumptioni?
7. An & notorium?
8. An & juramentum ejus, cui obstat praesumptio?
9. Praesumptio an impediatur appellatione?
10. An operetur in foro conscientiae?
11. Ex praesumptione an sententia ferri possit?
12. Ex praesumptione in causa criminali qua poena inferri possit.

Praesumptio spectat ad probationis genus, quod ex facto, de quo agitur, vel ex circumstantiis antecedentibus vel insequentibus colligitur, ut pertineat ad speciem probationis artificialis. Est autem conjectura ex aliquo verisimili signo ad probandum ad-

sumpta.

sumpta, Distinguitur à Fictione, quæ licet naturam imitetur, s. *Minorem, Instit. De adopt. veritati tamen non consonat*, cum quod impossibile est, in specie lex fingat, ita postulante æquitate, ut videre est in jure postliminii, & lege Cornelia, quoad captum reversum aut mortuum.

2 Præsumptionem aliam faciunt legis, aliam hominis, Legis iterum, aliam juris & de jure, aliam juris tantum. Hæc est dispositio legis, ex aliquo signo sive judicio quid præsumentis. Exemplum est in *cap. Adferre 2. & passim hoc tit. & in l. Filium D. De his qui sunt sui vel al. jur. ubi præsumitur filius, qui ex uxore, cum qua maritus assidue conversatus est, natus. Illa est dispositio legis, ex aliquo signo quid præsumentis, & super præsumpto tamquam comperto jus statuente. Dicitur, juris; quia à lege est inducta. Dicitur, de jure; quia super tali præsumptione lex firmum jus statuit, habendo eam quasi pro veritate. Alciarius *De præsumpt. p. 2. nu. 2.* Exemplum est, secundum jus vetus, in *cap. Is qui fidem 15. inf. De sponsalib. & in l. fin. Cod. De jure delib.**

3 Præsumptionem hominis eam dicunt, quæ lege quidem non est expressa, est tamen justa & ratione respondens: eamque aut violentam faciunt, quæ urgenti conjectura nititur; aut probabilem, quæ probabilis. Posset tamen dici, non dari præsumptionem hominis, quæ si bona sit, lege non nitatur; præsumit enim homo, lege id approbante; Alioquin non præsumptio, sed temerarium foret iudicium, ut in *cap. 2. inf. De R. l. & referretur ad eam præsumptionis speciem, quam levem & temerariam ponunt: quæ merito rejicienda, cum nulla nitatur ratione, & peccatum sit, temerè quid præsumere. Quo facit, quod Abbas in e. Accedens 23. nu. 7. inf. De accusat. dum ponit præsumptionem juris & hominis, dicat illam non ita fallere, ut hæc fallit, Sarmient. *Select. Interpp. lib. 2. c. 1. nu. 9.* Ponunt tamen Interpretes & præsumptionem hominis, Præses Everardi in loco à *versimili nu. 18.* qui describit eam esse cujus effectus non est jure expressus, sed iudicis arbitrio dimissus. Exemplum ponit in *cap. 2. hoc tit.* in quo tamen agitur de præsumptione naturali & civili. Vid. Fatinae, *Praxis Crimin. p. 1. qu. 30. num. 98. & 99.**

Quæritur potest, An præsumptio fictiæ probationis? R. Proprie quidem probationem non esse, cum probatio vera percipiatur sensu corporeo, veluti quod testes videntur hominem occidi, audiverint, interfuerint; præsumptio verò per discursum rationis colligitur ex facti circumstantiis. Est tamen loca probationis, ejusque effectum habet, à probandi onere relevat, idque in advectionem rejicit; cum sint, probate, & habere pro se præsumptionem. Quod non tantum verum est in præsumptione juris & de jure, sed & juris tantum, uti, aliis allegatis, probat Alciat. *De Præsumpt. p. 3. num. 2. & 3.* & videtur probari l. *Quicumque, Cod. De apochis lib. 10. ubi requiritur probatio, & sufficit præsumptio juris, e. Illud 11. cum seqq. hoc tit.* quæ factam rem videri probatam. Ut autem est in arbitrio iudicis, quantum testibus fidei habeat, ita & perferatur, an conjectura hujusmodi sint, ut ad credendum induci possit. Menoch. *1. Præsumpt. q. 36. & 2. Arbitrar. casu 115. inf. me,* propterea quod in facto consistant, in quo requiritur arbitrium iudicis & quidem discretum.

Illud etiam quæritur, An præsumptio admittat probationem in contrarium? R. Eius dubium esse, eam, quæ hominis est [si aliqua est dicenda & probanda] admittere; cum vera probatio eam admittat, cujus instar non videtur esse ista præsumptio. Idem dicendum in ea, quæ juris est, quod tantum faciat præsumi pro veritate, ad instar alterius probationis, qua non est fortior: ut cum illa admittat probationem in contrarium, etiam illa debeat admittere, secundum rationem ab æquiparatis. Quo facit, quod l. *fin. Cod. Si minor se majorem dix.* veritati per probationem patefactæ cedere dicatur. Sic licet quæ præsumatur bonus, & non necessesse à modestia & innocentia vitæ, admittatur tamen probatio in contrarium, e. *3. ubi Glos. & Innoc. hoc tit.* Necessè autem probatio sit plena, l. *ult. in fine, D. Quod metus caus. gest. vlt.* aliàs prævaleret præsumptio, quæ plena probationi æquivaleret. Ea, quæ est jura & de jure, nullam admittit probationem in contrarium, cum lex tale præsumptum tamquam compertum habeat, *l. e. Is qui fidem: ut amplius*

amplius non veniat dubitandum, aut inquirendum.

Q. 3. An confessio adversæ partis contra eam admittatur; R. Ex communi opinione admitti & prævalere, saltem judicalem, Pro quo facit bona ratio, quod ne quidem talis præsumptio ponat veritatem, sed pro ea tantum habeatur, verseturque circa dubium: confessio autem adversæ partis habeatur vera, cum nemo præsumatur contra se temerè confiteri, nullaque sit melior & efficacior probatio, quam proprii oris confessio. Præses d. loco nu. 20. qui hoc limitat, nisi subiecta materia aliud suadeat, per text. in c. Super eo, §. inf. De eo qui cogno vit consang. qui vult in causa matrimoniali non stari confessioni litigantis. Quæ limitatio non procedit simpliciter; nam confessioni ejus, qui contendit matrimonium esse validum, quidni stabitur? cum nemo sine causa sibi judicandus contradicere; nisi sit præsumptio collusionis qua de re infra lib. IV. Covarr. De sponsal. p. 1. §. 1. nu. 3. & 4. Extrajudicialis confessio non videtur habere eandem vim, cum non sit tam certa, secundum dicta superius Tit. 18. nec æquivalet plenæ probationi, etsi in judicio per partes probetur; tunc enim non tam in confessione, quam in testibus vis poneretur, quos non admitti contra istam præsumptionem dictum est paullo antè Alciat. De Præsumption. p. 2. num. 6. & 7.

Q. IV. An notorium prævaleat dictæ præsumptioni? R. Hoc omnino dicendum esse, cum adveniente veritate cesset dubium circa quod versatur præsumptio. Præses d. nu. 20. & hoc ita in notorio permanente, quod ponit rei evidentiam fortiolem ista præsumptione. Aliud dicendum de notorio transeunte, quod probandum per testes, quibus ista præsumptio est efficacior & prævalet. Alciat. d. l. num. 19.

Q. V. An juramentum ejus, cui obstat præsumptio, eidem prævaleat? R. non deferri à giudice eo casu juramentum, ut patet ex c. Cod. De non numsr. pecunia. l. in contract. 14. §. illas; cum non deferatur, nisi ubi causa dubia: hæc autem non est dubia, sed certa potius habetur.

Q. VI. An impediatur appellatio? R. Recte dici, appellatio interposita per eum, contra quem militat, non esse deferendum, propterea quod, cum præsumptio ista habeatur pro veritate, & rejiciat probationem in contrarium, non possit videri appellatio justa, cui ideo temere deferetur.

Q. VII. An operetur in foro conscientia? R. Non operari, quod versetur circa dubium casum; in conscientia autem omnia sint certa. Menoch. 1. Præsumpt. c. 8. Quo modo hæres, omisso inventario, non tenetur in foro conscientia ultra vires hereditatis, uti dictum D. De jure deliber. nu. 14. Sic & dispositio Trid. Sess. 28. de Regul. c. 19. quoad professionem invalidam, cui intra quinquennium non est reclamatum, validandam, super præsumptione fundatur. Ut in conscientia non obliget, si mens professi non fuit, professionem ratificare tacendo. Navarr. Comment. de Regularib. 4. nu. penult.

Q. VIII. An sententia ex præsumptione ferri possit? R. Omnino posse, non tantum ex ea, quæ est juris & de jure, qualis habetur instar plenæ probationis & pro veritate, ita ut probationem in contrarium non admittat, secundum dicta paullo antè, sed etiam ex ea, quæ est juris tantum; nam & hæc probationis vim habet, quatenus non evectitur contraria probatione. Unde ut ex probatione plena sententia fertur, ita & ex præsumptione, quæ est instar probationis plenæ. Hominis præsumptio, si lege non nitatur, non est magnæ efficaciam: arbitrio tamen judicis relinquunt, quantum ei fidei habeat Menoch. 1. Præsumpt. q. 49. Et hoc ita in causa civili: ubi quidam volunt, sententiam latam ex præsumptione juris non transire in rem judicatam, & retractari posse per contrarias probationes postea adductas, quasi latam prætextu falsorum instrumentorum, juxta l. 2. Cod. Si ex falsis instrum. Præsumptionibus non est danda eadem vis, si postea contraria superveniant, quod par in parem non habeat imperium. Potest tamen interim mandari executioni sententia, ut patet ex c. 6. inf. de frigidis & malef. Præsumptio juris & de jure, quia fortior est, præsumptionem juris superat. Menoch. 1. Præsumpt. q. 95.

32 Postremo celeberrima est quaestio. An in causa criminali ex praesumptione possit inferri poena ordinaria? R. Ita dicendum videri, quatenus habetur pro liquida probatione, qualis d. fideatur in criminalibus, & iudicem omnino inducit, ut credat. Nam cum delictum habeatur probatum, quidni sequatur ordinaria poena? per textum satis expressum in l. si quis 34. Cod. Ad L. l. de adul. ubi ex iudiciis quis convicitur adulterii commissi, diciturque veluti convictus & confessus severe puniendus. Quod omnino procedit in praesumptione juris & de iure, quae habetur certissima. Videtur & idem dicendum de ea, quae iuris tantum, si fuerit indubitata, per l. fin. Cod. de probat. ex dicta ratione; praecipue quando agitur de delictis occultis, & quae sunt difficili probationis, ne alias reddatur res improbabilis. Hinc ex actu propinquo a delictis dicitur adulter manifestus, c. litteris 12. h. t. Quod si non sint certa indicia, sed iis subest dubitatio, non videtur iudex procedere posse ad condemnationem, sed absolvi debere reum. Ut media via, scilicet ut mitius puniatur, habere locum non possit, ne vel innocens oneretur, vel nocenti iusta delicti poena non irrogetur. Solet tamen in causa haereseos suspecto abjuratio injungi, & alia cautio adhiberi, ut possit constare de veritate, s. litteras 24. h. t. Non obstat l. Absentem D. De poenis, quae vult aliquem non esse damnandum ex suspicionibus; quia illa continent tantum levia signa. Non obstat etiam c. 2. h. t. nam in eo non agitur nisi civiliter ad proles restitutionem, & super ea tantum iudicatur, nulla facta mentione criminalis iudicii. Vid. Sarnientus 1. Select. interp. c. 1. Praxi communi receptum videtur, poenam delicti tantum praesumptive probati mitigandam esse, quod, licet non omnino videatur reus innocens, non pateat tamen de crimine per veram probationem, qua de re Menoch. d. lib. 1. c. 97. & latissime Zarbola ad l. 2. in princ. nu. 76. & seqq. Solutio matrim.

TITULUS XXIV.

De iurejurando.

SUMMARIUM.

1. Iuramentum unde dictum, & quid,

2. Iurandi usus an licitus Christianis?
3. Explicatus locus Matthaei 5.
4. Iuramentum recte exigitur.
5. Ad iuramenti honestatem requiritur in pmi persona capacitas, & puberes.
6. Impubes ne quidem si velit admittendus.
7. A iuramento rejiciuntur infames.
8. Clericis, Sacerdotibus, Episcopis quatenus iurata licitum.
9. Secundo, requiritur intentio iurandi.
10. Iuramentum an teneat, si quis nolis obligari.
11. III. Comites tres, Veritas, iustitia, iudicium.
12. Iuramentum an exigere liceat ab eo, qui potatur peccaturus.
13. IV. Requiritur forma debita.
14. Iurandi formula varia.
15. Verbis, In fide mea, & Per fidem meam, Per fidem Regiam, &c. non iussit iuramentum.
16. Ut neque his, Certo, Certissime, Vete, &c.
17. Homagium an significet iuramentum?
18. Iuramentum praestandum per solius Dei invocationem, non per creaturas.
19. Non iuratur per locum Herculem, locum.
20. Christianus iurans per falsos Deos an teneatur?
21. Intellectus can. Ecce xxii. q. 5.
22. Intellectus c. Etsi Christus 26. h. t.
23. Ethnicus per falsos Deos iurans an teneatur?
24. Ab Ethnico taliter iuratur an liceat exigere iuramentum?
25. Solemnitas & ritus praestandi iuramenti.
26. Iuramentum per execrationem.
27. Per a iurationem.
28. Iuramentum aliud Sacrum, aliud Temporale.
29. Item aliud Adfertorium, aliud Promissivum.
30. In Adfertorio praedictos tres comites, Veritatem, iudicium & iustitiam requiritur declarari.
31. Iuramentum hoc quis deferat.
32. An deferat minor curatorem habens?
33. Iuramentum hoc aliud Voluntarium, aliud iudiciale, aliud Necessarium.
34. Necessitas illud praestandi.
35. Ad actorem nihil probante an deferri possit?
36. Delictum.